

Яремко М. В.

Львівський національний університет імені Івана Франка

СЕМАНТИКА МОВЧАННЯ У РОМАНІ РОБЕРТА ВАЛЬЗЕРА «ЯКОБ ФОН ГУНТЕН»

З огляду на лінгвістичні і літературознавчі праці щодо комунікативної значущості мовчання у статті досліджено семантику мовчання та засоби її актуалізації у романі швейцарського письменника Роберта Вальзера «Якоб фон Гунтен». За допомогою макростилістичного підходу до аналізу художнього тексту розкрито тематику, структурно-композиційну побудову та жанрову специфіку роману, архітектоніко-мовленнєві форми та способи передачі персонажного мовлення, а також особливості відтворення мовленнєвого портрета і мовленнєвої поведінки персонажів.

Визначено, що в художньо-мовленнєвій макроструктурі роману контекст мовчання виникає внаслідок щоденникової форми тексту, використання у мотивно-тематичному комплексі мікротем “маленької людини”, “круглого нуля” та “покійного служіння іншим”, монологічності мовлення, відтворення соціального статусу та комунікації персонажів на тлі відносин “слуга – господар”.

На основі аналізу композиційно-стилістичної специфіки жанру роману обґрунтовано, що за допомогою щоденникової форми у романі зображено внутрішній світ протагоніста Якоба та його роздуми про навчання в школі слуг – інституті Бен’яменти. Відтворення щоденникової діяльності Якоба призводить до незначної кількості діалогів у романі та надає його мовленню монологічного характеру.

Проаналізовано нарративне і персонажне мовлення у романі та встановлено, що образ ідеального слуги, прототипом якого є найкращий учень інституту Краус, твориться в тексті на основі вербалізації його мовчазної поведінки. Мовчання слуги символізує покірність та відсутність права висловлювати свою думку. Авторитарне мовчання становить характерну особливість комунікативної поведінки директора інституту Бен’яменти, надає його образу грізного характеру та слугує засобом ігнорування співрозмовника.

З’ясовано, що інститут Бен’яменти – суспільство в мініатюрі, де навчання будується на принципі антивиховання, а перспектива стати нулем ставиться вище за можливість бути особистістю. Нівелювання індивідуальних якостей призводить до того, що із вихованців інституту формують мовчазну сіру масу.

Ключові слова: комунікативно значуще мовчання, щоденникова форма, монологічність, мовчання слуги, авторитарне мовчання.

Постановка проблеми. Комунікативно значуще мовчання поєднує характеристики знака та мовленнєвого акту, які зумовлюють його багатозначність, ситуативність та поліфункціональність у дискурсі, на що звертають увагу в українській (Т. Анохіна, Ф. Бацевич, М. Гавриш, С. Швачко) та зарубіжній лінгвістиці (А. Яворський, У. Шмітц, Ф. Ульзамер). Огляд літературознавчих праць (М. Гірняк, М. Зубрицька, Б. Матіяш, О. Сливинський, З. Анцінгер, К. Бен-тін, О. Лоренц, Ф. Ролофф, М. Шнайдер) дає змогу простежити концепцію мовчання в межах певного літературного періоду або індивідуального стилю автора, з’ясувати семантичне навантаження мовчання в контексті культурно-історичних умов певної епохи та виокремити його становлення як

теоретичної проблеми на тлі панування “мовного скепсису” (Г. фон Гофмансталь) та переосмислення словесного мистецтва в європейській культурі початку ХХ ст.

За межами дослідницької уваги залишається аналіз мовчання в художньому тексті з урахуванням комунікативної взаємодії “автор – текст – читач”. Такий підхід є антропоцентричним та передбачає аналіз параметрів комунікативної ситуації тексту з позицій автора і читача.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідники прози швейцарського письменника Роберта Вальзера (Robert Walser, 1878–1956), індивідуально-творча манера якого формується в контексті модерної поезики, відзначають його спроби експериментувати з мовою [6, S. 254] та жанровою

формою тексту романів [5]. Проблематика мовчання розглядається на основі “балаканини” як характерного розповідного принципу (“das Erzählprinzip der Geschwätzigkeit”), за допомогою якого автору вдається відтворити процес трансформації мови в мовчання [9, S. 10; 8, S. 252–263]. Мовчання як нарративну стратегію тексту досліджує М. де Брайкер [4] в останньому романі Вальзера “Розбійник” (Der Räuber, 1925), який був написаний мікроскопічним почерком на окремих клаптиках паперу та вперше розшифрований літературознавцем Й. Гревеном у 1968 році [6, S. 180]. У ранніх романах берлінського періоду творчості Вальзера (1905–1913) тема мовчання поки не отримала детального теоретичного розгляду.

Постановка завдання. Мета статті – з’ясувати семантику мовчання та засоби її актуалізації в мовленнєвій макро– та мікроструктурі художнього тексту з огляду на ідіостиль Роберта Вальзера. Матеріалом дослідження слугує текст роману Р. Вальзера “Якоб фон Гунтен” (“Jakob von Gunten”, 1909). Об’єкт дослідження – структура, композиційно-тематична побудова та мовна організація тексту роману. Предмет дослідження – структурно-композиційні та мовностилістичні засоби актуалізації семантики мовчання в художньому тексті.

Виклад основного матеріалу. Останній берлінський роман Р. Вальзера «Якоб фон Гунтен» складається із щоденникових записів головного героя Якоба, який навчається в школі для слуг – інституті Бен’яменти.

Щоденникова форма тексту та першоособова нарративна ситуація зумовлюють фрагментарність структури роману та надають його мовленню монологічного характеру.

Ведення щоденника сприяє усамітненню Якоба, який уникає спілкування не лише із товаришами в інституті, але й з рідними йому людьми. Головний герой знаходить час на ведення щоденника, проте своїм батькам не наважується написати жодного рядка:

“Und deshalb schreibe ich ja auch nicht nach Hause, denn schon das Berichterstellen allein würde mich an mir irre machen, würde mir den Plan, ganz von unten anzufangen, vollkommen verleiden. *Etwas Großes und Kühnes muss in aller Verschwiegenheit und Stille geschehen*, sonst verdirbt und verflaut es, und das Feuer, das schon lebendig erwachte, stirbt wieder” [10, S. 69].

Якоб зберігає від рідних у таємниці бажання навчитися служити іншим, мотивуючи це тим, що його надмірна відвертість може зруйнувати такі

“високі” та “сміливі” наміри, а звідси й висновок: “*Etwas Großes und Kühnes muss in aller Verschwiegenheit und Stille geschehen [...]*”.

З одного із записів довідуємося, що в тому ж місті, де знаходиться інститут Якоба, живе його старший брат Йоганн. Спілкування братів можливе лише за тієї умови, якщо вони десь випадково зустрінуться. Порівнюючи себе із Йоганном, який є відомим художником, Якоб вважає, що його навчання та життя в інституті викличе в брата співчуття та жалість, а тому уникає будь-якої можливості побачитися із ним:

“Ich werde nicht zu ihm [Johann – M. Я.] gehen. Begegnen wir uns zufällig auf der Straße und erkennt er mich und tritt auf mich zu: schön, dann ist es mir lieb, seine brüderliche Hand kräftig zu schütteln. Aber herausfordern werde ich solch ein Begegnen nie, nie im Leben. Was bin ich, und was ist er?” [10, S. 53].

Відтворення щоденникової діяльності протагоніста дає змогу тематизувати мовчання в романі, адже записи Якоба становлять відображення його внутрішнього мовлення. Простір роману залишається замкненим, оскільки предметом щоденникових записів стає навчання в інституті, метою якого є виховання “*маленької людини*”. Щоб уміти мовчки слухати інших і підкорятися їм, необхідно стати “*ніким*” або “*нулем*”, а тому такі людські здібності, як мислення, вияв власної волі чи фантазії всіляко пригнічуються:

“*Unsere Gesichter und unsere Manieren sind sehr ernsthaft*. Sogar Schilinski, der doch noch ein vollkommenes Kind ist, lacht sehr selten. Kraus lacht nie, oder wenn es ihn hinreißt, dann nur ganz kurz, und dann ist er zornig, daß er sich zu einem so vorschriftswidrigen Ton hat hinreißen lassen. *Im Allgemeinen mögen wir Schüler nicht lachen, das heißt wir können eben kaum noch*. Die dazu erforderliche Lustigkeit und Lässigkeit fehlt uns” [10, S. 9].

Вихованці “*не люблять*” і “*ледве вміють сміятися*”, оскільки це суперечить правилам хорошого тону. Незважаючи на юний вік деяких із них, їх “*обличчя та манери є дуже серйозними*”. Така вимуштруваність юнаків робить із них “*маріонеток*”, які нездатні чинити жодного опору [7, S. 94].

Покірним і мовчазним є, зокрема, найкращий учень інституту Краус, яким Якоб захоплюється і якого охарактеризовує як ідеального слугу в одному із своїх щоденникових записів:

“Der liebe Kraus! Immer zieht es mich in Gedanken wieder nach ihm hin. An ihm sieht man so recht, was das Wort Bildung eigentlich bedeutet. Kraus wird später im Leben, wohin er auch kommen wird, immer als brauchbarer, aber als ungebildeter Mensch angesehen

werden. Für mich aber ist gerade er durchaus gebildet, und zwar hauptsächlich deshalb, weil er ein festes, gutes Ganzes darstellt. Man kann gerade ihn eine menschliche Bildung nennen. *Das flattert um Kraus herum nicht von geflügelten und lispelnden Kenntnissen, dafür ruht etwas in ihm, und er, er ruht und beruht auf etwas.* Man kann sich mit der Seele selber auf ihn verlassen. Er wird nie jemanden hintergehen oder verleumden, nun, das vor allen Dingen, dieses Nicht-Schwartzhafte, nenne ich Bildung. *Wer schwatzt, ist ein Betrüger, er kann ein ganz netter Mensch sein, aber seine Schwäche, alles, was er gerade denkt, so herauszuschwatzen, macht ihn zum gemeinen und schlechten Gesellen. Kraus bewahrt sich, er behält immer etwas für sich, er glaubt, es nicht nötig zu haben, so drauf los zu reden, und das wirkt wie Güte und lebhaftes Schonen*” [10, S. 79].

Поняття “освіти” в Якоба набуває зовсім іншого змісту. Хоч Краус не володіє широкими знаннями та не є грамотним, але саме його Якоб вважає яскравим зразком “освіченості”, тому що той не є “базікою” та не здатний “обманювати” інших. Балаканина становить у Якоба “людську слабкість”, тому Краус, який вмів мовчати, є для нього ідеалом: “*Kraus bewahrt sich, er behält immer etwas für sich, er glaubt, es nicht nötig zu haben, so drauf los zu reden, und das wirkt wie Güte und lebhaftes Schonen*”. На перший погляд, сам Краус та його постать зовсім не підлягають ідеалізуванню. Із своєю непримітною зовнішністю та відсутністю особливих знань чи вмінь Краус нічим не вирізняється на фоні інших, проте в ньому є щось загадкове. За допомогою словесної гри із дієсловом “ruhen” на таку загадкову значимість Крауса спершу натякається: “*Das flattert um Kraus herum nicht von geflügelten und lispelnden Kenntnissen, dafür ruht etwas in ihm, und er, er ruht und beruht auf etwas*”. Згодом образ Крауса зазнає ототожнення із “*ein tiefes unauflösbares Rätsel*”:

“Gott gibt der Welt einen Kraus, um ihr gleichsam ein tiefes unauflösbares Rätsel aufzugeben. Nun, und das Rätsel wird nie begriffen werden, denn siehe: man gibt sich ja gar nicht einmal Mühe, es zu lösen, und gerade deshalb ist dieses Kraus-Rätsel ein so Herrliches und Tiefes: weil niemand begehrt, es zu lösen, weil überhaupt gar kein lebendiger Mensch hinter diesem namenlos unscheinbaren Kraus irgendeine Aufgabe, irgendein Rätsel oder eine zartere Bedeutung vermuten wird. *Kraus ist ein echtes Gott-Werk, ein Nichts, ein Diener.* Ungebildet, gut genug, gerade die sauerste Arbeit zu verrichten, wird er jedermann vorkommen, und sonderbar: darin, nämlich in diesem Urteil, wird man sich auch nicht irren, sondern man wird durchaus recht haben, denn

es ist ja wahr: *Kraus, die Bescheidenheit selber, die Krone, der Palast der Demut, er will ja geringe Arbeiten verrichten, er kann's und er will's. Er hat nichts anderes im Sinn, als zu helfen, zu gehorchen und zu dienen, und das wird man gleich merken und wird ihn ausnutzen, und darin, daß man ihn ausnutzt, liegt eine so strahlende, von Güte und Helligkeit schimmernde, goldene, göttliche Gerechtigkeit. Ja, Kraus ist ein Bild rechtlichen, ganz, ganz eintönigen, einsilbigen und eindeutigen Wesens.* Niemand wird die Schlichtheit dieses Menschen verkennen, und deshalb wird ihn auch niemand achten, und er wird durchaus erfolglos bleiben” [10, S. 81–82].

Мовчазна натура Крауса створює навколо нього такий собі ореол “загадковості”. Але незначимість і непоказність його постаті нікого не нашттовхне на думку шукати в ньому якусь загадку, що і додає його образів привабливості та більшої глибини. Краус є “*справжнім творінням Господа, нічим, слугою*”. Вершиною зображення Крауса стає експресивна деталізація його образу за допомогою таких перифраз, як: “*die Bescheidenheit selber*”, “*die Krone*”, “*der Palast der Demut*”. Найвищої оцінки Краус отримує за те, що малоосвічений і вмів лише “*помагати, слухати і служити*”, а тому його можна “*використовувати*”. Корисливість інших та можливість бути використаним стає в нотатках Якоба “*божественною справедливості*”, а Краус – зразком “*добросовісної та мовчазної істоти*”. Таке возвеличення ідеї прислугування в щоденникових записках Якоба ставить під сумнів потребу в мислячій та освіченій особистості. Мовчання слуги символізує резигнацію та усвідомлення власної нікчемності. Замість виховання особистості навчання в інституті спрямоване на знеособлення учнів та перетворення їх на безликих представників маси.

Як виглядає життя за межами інституту Бен'яменти, дізнаємося із довгого монологу Йоганна до Якоба:

“*«Es gibt ja allerdings einen sogenannten Fortschritt auf Erden, aber das ist nur eine der vielen Lügen, die die Geschäftemacher ausstreuen, damit sie um so frecher und schonungsloser Geld aus der Menge herauspressen können. Die Masse, das ist der Sklave von heute, und der einzelne ist der Sklave des großartigen Massengedankens. Es gibt nichts Schönes und Vortreffliches mehr. [...] Alles, alles ist verdorben, halbiert, der Zier und der Pracht beraubt. Unsere Städte verschwinden unaufhaltsam vom Erdboden. Klötze nehmen den Raum ein, den Wohnhäuser und Fürstenpaläste eingenommen haben. Das Klavier, lieber Bruder, und das damit verbundene Klimpern!*”

Konzert und Theater fallen von Stufe zu Stufe, auf einen immer tieferen Standpunkt. *Es gibt ja allerdings* noch so etwas wie eine tonangebende Gesellschaft, aber sie hat nicht mehr die Fähigkeit, Töne der Würde und des Feinsinnes anzuschlagen. *Es gibt* Bücher – mit einem Wort, sei niemals verzagt. Bleib arm und verachtet, lieber Freund. [...]» [10, S. 67–68].

Побудоване на анафоричних повторах (“*Es gibt ja allerdings ...*”, “*Es gibt ...*”) мовлення Йоганна руйнує уявлення про успіхи тогочасного суспільства та викриває його недоліки. Звернені до Якоба слова “*залишатись бідним та презреним*” звучать як настанова. Науковий поступ виявляється нічим іншим, як брехнею підприємців задля отримання грошового зиску, а людина сприймається як частина маси та є “*рабом велетенського масового мислення*”. Іронічним тоном висловлено думку, що немає гідного товариства, яке б задавало тон у суспільстві, тому краще бути “*ніким*”. Мовлення Йоганна становить відображення ідеї “*круглого нуля*” та наголошує на знеціненні людини як особистості [10, S. 8].

Мовчання як засіб ігнорування співрозмовника є характерною ознакою комунікативної поведінки директора інституту пана Бен’яменти. У нотатках Якоба йдеться про авторитарне мовчання пана Бен’яменти, яке насторожує його на початку знайомства та водночас творить образ всемогутнього керівника:

“Herr Benjamenta fragte mich, was ich wolle. *Ich erklärte ihm schüchtern*, daß ich wünsche, sein Schüler zu werden. Darauf *schwie* er und las Zeitungen. Das Bureau, der Herr Vorsteher, der vorausgegangene Affe, die Türe, *die Art zu schweigen und Zeitungen zu studieren*, alles, alles kam mir im höchsten Grad verdächtig, verderbenversprechend vor. [...] Man strich das Geld ein und *schwie* wieder. *Da fand ich den Heldenmut, schüchtern um eine Quittung zu ersuchen*, doch man gab mir folgendes zur Antwort: «Schlingel wie du erhalten keine Quittungen.» *Ich war einer Ohnmacht nahe*, der Vorsteher klingelte” [10, S. 12].

На тлі зображення спілкування між Якобом і Бен’яментою увиразнюється невербальна поведінка обох, яка свідчить про модель відносин “*слуга – господар*”. Наприклад, у розмові із директором Якоб веде себе несміливо та боязко: “*Ich erklärte ihm schüchtern [...]*”; “*Da fand ich den Heldenmut, schüchtern um eine Quittung zu ersuchen [...]*”; “*Ich war einer Ohnmacht nahe [...]*”. На мовлення Якоба Бен’яментента реагує мовчанням та ігнорує його, читаючи газети. “*Підозрілим*” видається Якобові поведінка Бен’яменти та його образ,

в якому він звертає увагу на “*die Art zu schweigen und Zeitungen zu studieren*”. Вважаючи навчання в інституті шахрайством, Якоб на другий же день свого перебування вимагатиме грошей від Бен’яменти, але так нічого і не отримає:

“*Er gab mir deutliche Beweise seiner Gedankenabwesenheit und schwieg wieder*. Was konnte ich machen? *Schon befaßte sich Herr Benjamenta wieder mit Zeitunglesen*. *Es war mir, als ob ein furchtbares unverständliches Gewitter mir von ferne drohe*. Ich verbeugte mich tief, fast bis herab zur Erde, vor demjenigen, der mir gar keine Beachtung mehr schenkte, sagte, wie die Vorschriften es geboten, «Adieu, Herr Vorsteher», klappte die Schuhabsätze zusammen, stund stramm da, machte kehrt, das heißt nein, suchte mit den Händen den Türriegel, schaute immer auf das Gesicht des Herrn Vorstehers und schob mich, ohne mich umzudrehen, wieder zu Türe hinaus. So endete ein Versuch, Revolution zu machen” [10, S. 19–20].

Характеристика образу пана Бен’яменти відбувається через відтворення в тексті невербальних засобів його поведінки: “*Er gab mir deutliche Beweise seiner Gedankenabwesenheit und schwieg wieder*”; “*Schon befaßte sich Herr Benjamenta wieder mit Zeitunglesen*”. Передчуваючи загрозу, Якоб швидко покидає кабінет Бен’яменти, дотримуючись всього церемоніалу прощання слуги із господарем, а саме: “*sich tief, fast bis herab zur Erde verbeugen*”; “*«Adieu, Herr Vorsteher» sagen*”; “*die Schuhabsätze zusammenklappen*”; “*immer auf das Gesicht des Herrn Vorstehers schauen*”; “*sich wieder zu Türe hinausschieben, ohne sich umzudrehen*”.

Попри всі намагання Якоба стати покірним і відданим слугою, його вперта та волелюбна натура не дозволяє зробити з нього маріонетку, а тому головний герой і стає розрадою для пана Бен’яменти, який усвідомлює безперспективність подальшого існування інституту та пропонує своєму учневі втечу в пустелю. Для Якоба перебування в цьому закладі, де він пробує себе в ролі мовчазного та покірного слуги, є тільки однією із спроб набути іншого, раніше незнаного, досвіду. Очікуючи нових змін і пригод, він пристає на пропозицію пана Бен’яменти та обриває на цьому свої щоденникові записи. Раптове завершення щоденника свідчить про припинення процесу самопізнання. Ведення щоденника виявляється даремною спробою розібратися в собі, адже вербалізація внутрішнього мовлення перетворюється в балаканину, яка знецінює висловлювані думки.

У мовленнєвій мікроструктурі тексту балаканини, відсутність семантичного навантаження якої актуалізує в текстовому фрагменті мовчання, виникає вна-

слідок комбінування мовних одиниць за допомогою принципу негачії (1), лексичної гемінації (2), нагромадження тавтологічних повторів (3), лексичного повторення одиниць у паралельних конструкціях (4):

(1) “Es war mir alles gleichgültig, und doch wieder nicht” [10, S. 26].

(2) “Da bücke ich mich, und dem großen, großen Unglück ist abgeholfen” [10, S. 23].

(3) “Ich möchte ein wenig *ausgeschimpft*, *abgekanzelt*, *verknurrt* und *verdonnert* werden, das würde mir unsagbar wohl tun” [10, S. 143].

(4) “Was wir Zöglinge *tun*, *tun* wir, weil wir *müssen*, aber warum wir *müssen*, daß weiß keiner von uns recht” [10, S. 36].

Як відсутність вербальної реакції мовчання в тексті передається за допомогою: 1) *verba tacendi* та *verba dicendi* у формі заперечення на лексичному рівні (“Ich habe mit Kraus, meinem Schulkameraden darüber gesprochen, doch er hat nur verächtlich die Achsel gezuckt und mich nicht eines einzigen Wortes gewürdigt” [10, S. 7]); 2) *anocionezou* (“«Du wirst pünktlich sein, Bursch, oder – – – du weißt, was es

absetzt.»” [10, S. 44]) або *анаколуфом* (“Doch das versteht niemand, und auch ich – – – manchmal rede und denke ich geradezu über den eigenen Verstand” [10, S. 141]) на синтаксичному рівні; 3) *типе*, *подвійним* або *потрійним типе* на графічному рівні (“«[...] Nur dachte ich, nur – dachte ich – –, du machtest eine Ausnahme.»” [10, S. 161]).

Висновки. Актуалізація семантики мовчання в художньо-мовленнєвій макроструктурі тексту роману здійснюється: 1) використанням у мотивно-тематичному комплексі мікротем “*маленької людини*”, “*круглого нуля*” та “*покійного служіння іншим*”; 2) структурою жанру щоденникового роману; 3) фрагментарністю композиції; 4) монологічністю мовлення; 5) зображенням невербальної поведінки персонажів на основі відносин “*слуга – господар*”; 6) створенням мовленнєвого портрета персонажа на основі його балакучості чи мовчазної поведінки. У межах індивідуального стилю Р. Вальзера виокремлено мовностилістичні засоби актуалізації семантики мовчання на фоні відсутності мовлення або його багатослівності.

Список літератури:

1. Бацевич Ф. С. Прагматика мовчання в комунікації. *Нариси з лінгвістичної прагматики* / Ф. С. Бацевич. Львів, 2010. С. 203–210.
2. Гавриш М. М. Соціально-прагматичні функції мовчання у художньому дискурсі. *Актуальні проблеми філології та перекладознавства*. 2014. №. 7. С. 19–23.
3. Зубрицька М. Homo legens: читання як соціокультурний феномен. Львів, 2004. 352 с.
4. De Bruyker M. Das resonante Schweigen: die Rhetorik der erzählten Welt in Kafkas “Der Verschollene”, Schnitzlers “Therese” und Walsers “Räuber”. Würzburg: Königshausen & Neumann, 2008. 377 S.
5. Evans T. S. Robert Walsers Moderne. Bern [u.a.]: Francke, 1989. 218 S.
6. Gisi L. M. Robert Walser Handbuch: Leben – Werk – Wirkung / hrsg.v. L. M. Gisi. Stuttgart: Verlag J.B. Metzler, 2015. 456 S.
7. Grenz D. Die Romane Robert Walsers: Weltbezug und Wirklichkeitsdarstellung. München: Fink, 1974. 232 S.
8. Mohr D. Das nomadische Subjekt: Ich-Entgrenzung in der Prosa Robert Walsers. Frankfurt a.M.: Lang, 1994. 308 S.
9. Strelis J. Die verschwiegene Dichtung: Reden, Schweigen, Verstummen im Werk Robert Walsers. Frankfurt a. M. [u.a.]: Lang, 1991. 163 S.
10. Walser R. Jakob von Gunten: ein Tagebuch. Zürich [u. a.]: Suhrkamp, 1985. 182 S.

Yaremko M. V. SEMANTICS OF SILENCE IN ROBERT WALSER’S NOVEL “JAKOB VON GUNTEN”

Taking into account the linguistic and literary studies on the communicative significance of silence, the paper examines the semantics of silence and the means of its actualization in the novel «Jakob von Gunten» by the Swiss writer Robert Walser. The article presents the study of the theme, structural-compositional construction and genre specifics of the novel, architectonics and methods of character speech transmission, as well as the peculiarities of the reproduction of the speech portrait and speech behavior of the characters with the application of a macro-stylistic approach to the analysis of the literary text.

It has been determined that in the literary communicative macrostructure of the novel, the context of silence arises as a result of the diary form of the text, the use of the micro-themes of “little man”, “a nobody” and “submissive service to others” in the motive-thematic complex, monologue, reflection of social status and communication of the characters against the background of the “servant-master” relationship.

Based on the analysis of the compositional and stylistic character of the genre of the novel, it was established that the novel depicts the inner world of the protagonist Jakob and his thoughts about studying at a school

for servants – Institute Benjamenta, with the help of a diary form. The reproduction of Jakob's diary activities leads to a small amount of dialogue in the novel and gives his speech a monologic character.

The analysis of narrative and character speech in the novel proved that the image of an ideal servant, the prototype of which is the best student of the Kraus Institute, is created in the text based on the verbalization of his silent behavior. The silence of the servant symbolizes submission and lack of right to express one's opinion. Authoritarian silence is a characteristic feature of the communicative behavior of the director of Institute Benjamenta, it gives him a threatening character and serves as a means of ignoring the interlocutor.

It has been established that Institute Benjamenta is a mini-projection of the society, where education is built on the principle of anti-education, and the prospect of becoming a nobody is prioritized over the opportunity to be a person. The leveling of individual qualities leads to the fact that the students of the institute form a silent faceless masses.

Key words: *communicatively significant silence, diary form, monologue, servant's silence, authoritarian silence.*